

Riktlinjer för ärenden rörande misstänkt oredlighet i forskning och allvarlig avvikelse från god sed i forskning

Riktlinjerna har beslutats av rektor den 17 december 2019.

Inledning

Oredlighet i forskning skadar förtroendet för forskarna och den vetenskapliga verksamheten. Oredlighet kan också leda till att beslut i till exempel olika samhällsfrågor fattas på felaktiga grunder eller att människor kommer till skada vid medicinsk behandling. Därutöver riskerar universitetets konkurrenskraft att äventyras och resurser att slösas bort. Mot denna bakgrund måste god forskningssed värnas och oredlighet förebyggas och beivras.

Det är av största vikt för tilltron till den forskning som bedrivs vid Örebro universitet att misstankar om oredlighet i forskning anmäls och utreds. Den som i god tro framfört misstanke om vetenskaplig oredlighet och den som medverkat i utredningen får inte utsättas för repressalier på grund av detta.

Örebro universitets riktlinjer för ärenden rörande misstänkt oredlighet i forskning och allvarlig avvikelse från god sed i forskning är i enlighet med nationell lagstiftning och europeisk kodex¹ utifrån SUHF:s rekommendationer².

Riktlinjerna delas upp i avsnitten:

1. Definitioner och avgränsningar – oredlighet i forskning och andra allvarliga avvikelser från god sed i forskning
2. Anmälan – ansvar och tillvägagångssätt samt stöd och information
3. Utredning – förlopp efter anmälan samt beslut gällande:
 - (i) oredlighet i forskning
 - (ii) allvarlig avvikelse från god sed i forskning
4. Åtgärder efter beslut
5. Underrättelse och kommunikering av beslut
6. Överklagan av beslut

¹ Den europeiska kodexen för forskningens integritet, ALLEA, Svensk översättning, 2018

² Rekommendation av kodex för forskningens integritet, definitioner av avvikelser från god sed i forskning samt hanteringsordning för misstankar om allvarliga avvikelser från god sed, Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF), arbetsmaterial 2019-09-10

1. Definitioner och avgränsningar

Med *oredlighet i forskning* avses den definitionen som ges i § 2 i Lag om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning:

en allvarlig avvikelse från god forskningssed i form av fabricering, förfalskning eller plagiering som begås med uppsåt eller av grov oaktsamhet vid planering, genomförande eller rapportering av forskning.

Den nationella Nämnden för prövning av oredlighet i forskning (benämns fortsättningsvis som nationell nämnd) hanterar ärenden som rör misstanke om oredlighet i forskning i enlighet med definitionen i lagstiftningen. Om ett ärende bedöms falla utanför definitionen av oredlighet i forskning, men kan gälla andra avvikelser från god forskningssed ska berörd forskningshuvudman hantera ärendet (11 § SFS 2019:504). I enlighet med Rekommendationer av kodex för forskningens integritet (SUHF) ska endast ärenden som misstänks röra allvarliga avvikelser från god forskningssed hanteras genom utredning. Med *andra allvarliga avvikelser* avses den definition som ges i SUHF³ 2019:

avsteg från god forskningssed som inte räknas som oredlighet i forskning, men som väsentligen skadar eller riskerar skada forskningens eller forskarnas integritet och som begås med uppsåt eller av grov oaktsamhet vid planering, genomförande eller rapportering av forskning, eller konstnärlig forskning och utvecklingsarbete.

Doktorander

En doktorand definieras i högskoleförordningen som ”en student som är antagen till och bedriver utbildning på forskarnivå” (1 kap. 4 § HF). De typer av förseelser som studenter kan utredas för, samt regler för hanteringen med mera finns i 10 kap. HF. Doktorander omfattas således som regel inte av dessa riktlinjer.

I de fall en doktorand har en anställning vid universitetet kan en del i en inledande undersökning, jfr nedan, vara att fastställa om den misstänkta handlingen utförts inom ramen för utbildning på forskarnivå, eller inom ramen för anställning vid universitetet för annat arbete än forskarutbildning och då varit oavhängigt moment i utbildningen på forskarnivå. I det senare fallet kan ärendet, om så bedöms vara lämpligt, hanteras i enlighet med föreliggande riktlinjer.

2. Anmälan

Var och en bör vid misstanke om oredlighet i forskning eller avvikelse från god forskningssed omgående anmäla detta. Den som är anställd vid Örebro universitet är skyldig att göra en sådan anmälan. Anmälan kan ställas till den nationella nämnden för prövning av oredlighet i forskning eller till följande instanser vid Örebro universitet:

- Rektor
- Forskningsetiska rådet
- Registrator

Anställd personal vid Örebro universitet har även möjlighet att använda universitetets

³ Rekommendation av kodex för forskningens integritet, definitioner av avvikelser från god sed i forskning samt hanteringsordning för misstankar om allvarliga avvikelser från god sed, Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF), arbetsmaterial 2019-09-10

visselblåsarfunktionen för att uppmärksamma oegentligheter genom en anonym anmälan. För att en anmälan om misstanke om oredlighet i forskning och allvarlig avvikelse från god forskningssed ska kunna utredas krävs dock vanligtvis information från anmälaren som gör att anonymitet inte kan bibehållas.

Forskningsetiska rådet hanterar ärenden om misstanke om andra avvikelser från god forskningssed vid Örebro universitet. Vid misstanke om allvarliga avvikelser från god forskningssed ska en utredning inledas i enlighet med dessa riktlinjer. Övriga ärenden hanteras på annat sätt eller lämnas utan åtgärd.

2.1 Stöd och information

I samband med anmälan ska den anmäldes chef (enhetschef eller motsvarande), ämnesansvarig och dekan vid berörd fakultet på ett tidigt stadium informeras om att en utredning pågår. För att ge inblandade parter stöd och hjälp i kontakter med exempelvis media och i hanteringen av kontakter mellan media och universitetet samt inom universitetet, ska enhetschef för kommunikation och samverkan informeras.

Den som är föremål för en utredning ska informeras om möjligheterna att få psykosocialt stöd hos företagshälsovården och, i förekommande fall, från den fackliga organisationen. I vissa fall kan stöd och rådgivning i till exempel juridiska eller forskningsetiska frågor behöva erbjudas.

3. Utredning

Vid misstanke om oredlighet i forskning eller annan allvarlig avvikelse från god forskningssed ska en skyndsam bedömning göras av handläggare vid Universitetskansliet för att avgöra om ärendet ska lämnas över till den nationella nämnden eller hanteras vid lärosätet. Rektor ska omgående och skriftligen meddelas om ärendet och en akt ska upprättas i diariet. Om det finns misstanke om oredlighet i forskning ska ärendet direkt överlämnas till den nationella nämnden utan vidare utredning vid lärosätet. Den nationella nämnden eller universitetet kan under utredningens gång finna det nödvändigt att överlämna ärendet till annan part med utredningsskyldighet.

Uppenbara fall av missbedömning, tolkningsfel eller andra felaktigheter som är att betrakta som ringa och som uppenbart begåtts oavsiktligt behöver i normalfallet inte utredas vidare.

3.1 Utredning – oredlighet i forskning

Vid misstanke om oredlighet i forskning ska Örebro universitet överlämna ärendet för prövning av den nationella nämnden. Örebro universitet har en samarbetsskyldighet gentemot den nationella nämnden i enlighet med 12 § Lag om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning.

Beslut

Den nationella nämnden kommer att fatta ett beslut om det har framkommit oredlighet i forskning eller en allvarlig avvikelse från god forskningssed enligt lagens definition. I samma underrättelse av beslut ska berörde informeras om möjligheten om att överklaga beslut om nämndens prövning vid allmän förvaltningsdomstol.

Rektor beslutar om eventuella påföljder med anledning av ärendet (se vidare avsnitt 4). Eventuella åtgärder ska stå i proportion till avvikelens grad av allvar (5 § FL).

3.2 Utredning – allvarlig avvikelse från god sed i forskning

Vid misstanke om annan allvarlig avvikelse från god forskningssed som bedöms falla utanför definitionen av oredlighet i forskning ska Örebro universitet inleda en utredning. Detta sker genom att:

- Forskningsetiska rådet vid Örebro universitet tar ställning till huruvida ärendet överhuvudtaget är en fråga för universitetet, och presenterar sin bedömning för rektor.

Om rektor beslutar att ärendet är en fråga som behöver ytterligare utredning ska en fullständig utredning därefter genomföras. Utredningen genomförs av forskningsetiska rådet vid Örebro universitet, om rektor inte bestämmer annat. Utredning ska påbörjas och ske skyndsamt, objektivt och rättssäkert. Utredningen ska genomföras med respekt för samtliga inblandade. Detta sker genom att:

- Såväl anmälaren som den som misstanken riktas mot ska omgående skriftligen informeras om att en utredning startats och om ärendets ärendenummer. Föreliggande *Riktlinjer för utredning av ärenden rörande misstanke om oredlighet i forskning och allvarlig avvikelse från god sed i forskning* ska bifogas.
- Den som misstanken riktas mot ska informeras om möjligheten att inom en viss tid skriftligen yttra sig över anmälan.
- Anmälaren ska därefter ges tillfälle att inom en viss tid yttra sig över den anmäldas yttrande.
- Vid behov inhämtas kompletterande underlag, skriftligt eller muntligt, från berörda parter, andra berörda, vittnen et cetera.
- Misstanken, utredningen och ställningstagandet till misstanken ska dokumenteras i en utredningsrapport. Alla parter ska beredas möjlighet att yttra sig över ärendet innan beslut fattas i enlighet med de principer som anges i 25 § FL.

Jävsfrågan ska hela tiden tas i beaktande. Bestämmelser om jäv finns i förvaltningslagens, FL 16-18 § (2017:900). Under utredningens gång ska forskningsetiska rådet beakta anmälares, den anmäldes och annan parts rätt att ta del av det som har tillförts ärendet samt rätten att yttra sig över detta (25 § FL).

Beslut

Den inledande utredningen bör inte ta mer än två månader, om inte särskilda skäl föreligger. Vid särskilda skäl ska dessa dokumenteras. Forskningsetiska rådet upprättar ett förslag till beslut och rektor beslutar om att:

- ärendet avslutas om det inte finns tillräcklig grund för fullständig utredning, *eller*
- ärendet avslutas om det inte finns anledning att misstänka allvarlig avvikelse från god sed i forskning, *eller*
- fortsätta utredningen.

En fullständig utredning bör den inte ta mer än sex månader, om inte särskilda skäl föreligger. Vid särskilda skäl ska dessa dokumenteras. Forskningsetiska rådet upprättar förslag till beslut och rektor beslutar om att:

- ärendet avslutas utan vidare åtgärder, då allvarlig avvikelse från god sed i forskning inte har ansetts föreligga, *eller*
- att allvarliga avvikelser från god sed i forskning föreligger och om avvikelsen begåtts med uppsåt eller av grov oaktsamhet

Rektor beslutar om eventuella påföljder med anledning av ärendet (se vidare avsnitt 4). Eventuella åtgärder ska stå i proportion till avvikelens grad av allvar (5 § FL).

Vid expediering av beslut tillämpas förvaltningslagens bestämmelse om vilka som ska underrättas om innehållet i beslutet och, om beslutet går någon part emot, om och hur beslutet kan överklagas med stöd av 40-46 §§ FL. Beslutet ska därutöver expedieras till den anmäldes chef, ämnesansvarig, ordförande i vederbörlig fakultetsnämnd och till lärosätets informationschef.

4. Åtgärder

Enligt 13 § Lag om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning ska forskningshuvudmannen inom sex månader efter beslutet har vunnit laga kraft rapportera till den nationella nämnden om vilka åtgärder huvudmannen vidtagit eller avser att vidta med anledning av beslutet. Rektor kan besluta att hänskjuta ärendet till personalansvarsnämnd (PAN) eller, i fråga om professorer, till statens ansvarsnämnd (SAN).

De disciplinpåföljder som kan komma ifråga framgår av lag (1994:206) om offentlig anställning. Statens ansvarsnämnd prövar frågor om disciplinansvar, åtalsanmälan och avskedande för professorer och för rektor (34 § LOA). I det senare fallet föreligger anmälningsskyldighet för universitetet (15 § anställningsförordningen, 1994:373)

5. Underrättelse och kommunikering av beslut

I det fall att den nationella nämnden eller Örebro universitet har beslutat att oredlighet i forskning eller allvarlig avvikelse från god sed i forskning föreligger, ska Örebro universitet snarast efter att beslutet fattats informera: anmälaren och den anmälda, ansvarig chef och dekan vid berörd fakultet samt berörda forskningsfinansiärer, myndigheter, vetenskapliga tidskrifter och andra berörda om beslutet samt om möjligheten att överklaga.

Det är av yttersta vikt att den som anmäls får upprättelse genom underrättelse av ett friande beslut.

Samråd med enhetschef för kommunikation och samverkan vid Örebro universitet ska ske vad gäller underrättelse och kommunikering av beslut.

6. Överklagande

Nämnden för prövning av oredlighet i forskning Den nationella nämndens beslut får överklagas till Förvaltningsdomstol.

7. Ikraftträdande

Dessa riktlinjer träder i kraft den 1 januari 2020.